

W wyniku pandemii COVID-19 ograniczono wiele praw i wolności człowieka. Epidemia ma charakter transgraniczny, bez żadnych wyjątków dotyczy wszystkich ludzi na całym świecie. Niektóre państwa, w celu ratowania zdrowia publicznego i ochrony bezpieczeństwa wprowadziły również na swoim terytorium stany nadzwyczajne. Większość krajów świata wykorzystwała nieznane wcześniej nadzwyczajne obostrzenia i tzw. środki ostrożności (ang. *extra precautions measures*). Na nieznaną do tej pory skalę użyto nowoczesnych technologii do prowadzenia biznesu, zdalnego nauczania, telemedycyny i administracji. Wszystkie te nowe i nieznane dotychczas instrumenty faktyczne i prawne unicestwiły tradycyjny model ochrony praw człowieka. Wprowadzone obostrzenia poważnie ograniczyły możliwość realizacji wielu wolności osobistych na rzecz środków specjalnych służących budowaniu tzw. społeczeństwa nadzorowanego. Wszystkie te dolegliwości zostały zaakceptowane przez społeczeństwa, akceptujące te nadzwyczajne regulacje, jako rozwiązania czasowe i liczące na powrót do stanu poprzedniego, jak tylko pandemia zostanie zwalczona. Jednak nawet w razie całkowitego złagodzenia pandemii, system ochrony praw człowieka i dochodzenia ich na drodze sądowej nie będzie już nigdy taki sam. Jest tak nie tylko dlatego, że koronawirus spowodował nieodwracalne zmiany w funkcjonowaniu społeczeństw, ale również dlatego, że pandemia wykazała podstawowe, niedające się do przezwyciężenia różnice pomiędzy poszczególnymi kategoriami praw człowieka.

Celem projektu jest określenie dopuszczalnych ograniczeń praw i wolności jednostki w razie zaistnienia sytuacji szczególnego zagrożenia w krystalizującej się erze „Post-COVID-19”. Potencjalny wachlarz takich zagrożeń jest zakreślony stosunkowo szeroko przepisami prawa międzynarodowego, poczynając od zagrożeń takich jak konflikt zbrojny, katastrofa ekologiczna, poprzez zamachy stanu, zamieszki i inne niepokoje wewnętrzne, czy zagrożenia o charakterze mieszanym. Taką sytuacją był wprowadzony w 2020 r. stan epidemiczny w Polsce. Jednak niewiele systemów prawnych zaprojektowało sprawny mechanizm dochodzenia praw i wolności człowieka w czasie epidemii. Pandemia COVID-19 zmusiła państwa do sprawnego i szybkiego działania oraz do wprowadzania nowych, niepopularnych rozwiązań legislacyjnych. W sytuacji gdy bezpieczeństwo i fundamenty istnienia państwa zostały zagrożone, tym bardziej prawa i wolności jednostek wystawiono na szczególne ryzyko. Ponieważ sytuacje nadzwyczajne wymagają zastosowania niecodziennych środków, nie dziwi, że w czasie stanów nadzwyczajnych aktywność służby zdrowia i innych formacji ulega zwiększeniu. W razie zaistnienia sytuacji ekstremalnych państwo nie może zagwarantować pełnego przestrzegania praw człowieka w zgodzie ze zobowiązaniami międzynarodowymi.

Istnieje pilna potrzeba podjęcia wspomnianej tematyki badawczej, w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa powszechnego zachodzi bowiem konieczność ratowania zdrowia i życia ludzi, czyli najważniejszych dóbr i wartości szczególnie cennych. Ponieważ epidemia i zagrożenia pandemiczne to sytuacje niezwykłe, także możliwość ograniczania praw i wolności ma charakter wyjątkowy jako *ultima ratio*. W sytuacji powszechnego zagrożenia istnieje możliwość odejścia od tych zobowiązań w celu ochrony obywateli, ale może to nastąpić zupełnie wyjątkowo.

Projekt zakłada realizowane badania podstawowe w zakresie dopuszczalności ograniczeń praw i wolności w stanach nadzwyczajnych w erze „Post-COVID-19”. Przedmiotem szczególnego zainteresowania będzie to, czy państwu wolno ograniczać uprawnienia człowieka i obywatela w każdej sytuacji i w każdym czasie w erze „Post-COVID-19”, czy też istnieje jakaś sfera wolna od ingerencji państwa, której jego funkcjonariusze w żaden sposób naruszyć nie mogą. Przedmiotem zasadniczych badań staną się konkretne prawa i wolności określone konwencyjnie i ustawowo, które podlegają dopuszczalnym ograniczeniom w razie wprowadzanych tzw. „środków ostrożności”, takich jak lockdown. Dla celów badawczych zbudowany zostanie rzeczywisty model praw absolutnych, które w każdej sytuacji, nawet w razie stanu nadzwyczajnego będą przysługiwać każdemu człowiekowi, w celu zachowania podstaw jego egzystencji. W dalszej kolejności analizie poddane będą poszczególne prawa chronione przez Konstytucję RP: prawa osobiste, polityczne, gospodarcze, społeczne, kulturalne, a także prawa solidarnościowe. Przedstawiony zostanie problem kolizji poszczególnych dóbr, zarówno w wymiarze horyzontalnym, jak i wertykalnym.

Również zakres czasowy ograniczeń będzie przedmiotem pogłębionych badań, władzom krajowym nie wolno przedłużać stanu ograniczenia praw i wolności oraz środków ostrożności ponad przewidzianą prawem miarę. Kolejnym zagadnieniem będzie tryb i sposób wprowadzania ewentualnych ograniczeń, w tym sposób informowania o tym obywateli danego państwa, a także nadzór nad przestrzeganiem tych praw, które w żadnym wypadku ograniczeniom podlegać nie mogą. Zbadane zostanie także zagadnienie terytorialności ograniczeń, w tym problem zwalczania bioterroryzmu. W konsekwencji zbudowania modelu teoretycznego obejmującego powyższe zagadnienia umożliwione zostanie obliczenie współmierności zastosowanego środka limitacji praw i wolności do danego zagrożenia, co jest szczególnie istotne w warunkach niestabilności systemu praw i wolności w erze „Post-COVID-19”.